

IN MEMORIAM

JOSIPU ŽUPANOVU U SPOMEN

Josip Županov rodio se 1923. godine na otoku Šolti. Polazio je Klasičnu gimnaziju Biskupskog sjemeništa u Splitu.

Tijekom Drugog svjetskog rata pristupio je Narodnooslobodilačkom pokretu i sudjelovao u borbenim operacijama Narodnooslobodilačke vojske od 1. I. 1944. do svog ranjavanja u završnim borbama oko Knina. Iz Jugoslavenske armije otpušten je 1. IX. 1945. kao ratni invalid.

Visoko obrazovanje stekao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu, a znanstveno usavršavanje prošao je 1961. godine u SAD. Radio je kao istraživač na Institutu za društveno upravljanje i na Institutu za društvena istraživanja. Predavao je industrijsku sociologiju na Ekonomskom fakultetu i sociologiju na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Njegova su predavanja objavljena pod naslovom *Industrijska sociologija – Bilješke s predavanja* (Ekonomski fakultet, Zagreb, 1967). Umirovljen je kao redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu 1993. godine. Za člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1988. godine.

Njegova je znanstvena djelatnost bila usmjerena na dvije glavne teme – to su analiza odnosa u industrijskim poduzećima u Jugoslaviji pod režimom službeno proglašenog radničkog samoupravljanja te analiza društvenih odnosa u jugoslavenskom i hrvatskom društvu kraj radikalnog mijenjanja društveno-političkog okvira.

Prvu temu, analizu samoupravljanja, predstavljaju osobito njegovi radovi o strukturi moći u poduzeću, započeti 1962. godine, a sažeti u knjizi *Problemi upravljanja i rukovođenja u radnoj organizaciji* (Ekonomski institut, Zagreb, 1967), a zatim prošireni u *Samoupravljanje i društvena moć; prilozi za sociologiju samoupravne radne organizacije* (Zagreb, Naše teme, 1969) i *Sociologija i samoupravljanje* (Školska knjiga, Zagreb, 1977; ponovno izdanje 1987). Županov u svojim knjigama iznosi rezultate empirijskih istraživanja i, u skladu s njima, kritički ocjenjuje raskorak između ideoloških obećanja vezanih uz samoupravljanje i stvarnosti nejednakosti moći u, formalno, samoupravnom poduzeću.

Druga tema, analiza društvenih odnosa, predstavljena je knjigom *Pristupno razmatranje ciljeva dugoročnog ekonomskog razvoja Jugoslavije* (Ekonomski institut, Zagreb, 1970) i, osobito poznatim djelom *Marginalije o društvenoj krizi* (Globus, Zagreb, 1983). Ona se nastavlja i u njegovu *trećem razdoblju*, poslije 1991. godine, sa zbirka njegovih članaka u knjizi *Poslije potopa* (Globus, Zagreb, 1995) i u knjizi *Od komunističkog pakla do divljeg kapitalizma: odbačene rasprave i eseji 1995–2001* (Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2002). Posebno mjesto zauzima analitička sociološko-povijesna studija *Industrijalizirajuća i dezindustrijalizirajuća elita u Hrvatskoj u drugoj polovici 20. stoljeća* (Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 2000).

Kao kod prve teme, i kod druge Županovljev je rad usmjeren na kritiku ideološke zaslijepljenosti i svake druge lakomislenosti i neozbiljnosti u bavljenju društvenim pojavama, te svih brojnih tvrdnji na tom području kojima je cilj ne znanstvena spoznaja, već politički ili drugi interes.

Zasluga je Josipa Županova da je u iznimno nepovoljnim okolnostima postao jedan od pionira znanstvenosti u sociologiji u Hrvatskoj, orijentiran na istraživanje stvarnosti, a skeptičan prema svakoj ideološkoj tvrdnji, bez obzira na to s koje strane dolazila.

Za način kako je Županov sam doživio burnost vremena u kojem je živio i djelovao, najbolje je navesti njegove vlastite riječi iz autobiografske knjige *Zaboravljeni rat: sociologija jednog sjećanja* (Irida, Zagreb, 1998). On tu (str. 170) dijeli svoj život u tri faze:

“Prva obuhvaća razdoblje 1923.–1941. u kojem prevladava katoličko-antičko-mediteransko ozračje, a hrvatski nacionalni identitet čami i buni se u 'tamnici naroda'.

Druga faza počinje u jesen 1942. i traje praktički sve do 1990. Iz tog razdoblje ovdje je pokazano vrijeme mog ponovnog 'krštenja' i stupanja u drugu, sekularnu crkvu. (...)

Početak devedesetih godina nastupa treća faza: propast nove ortodoksije i propast države za (re)kreaciju koje se autor nekad borio.”

Zahvaljujemo Josipu Županovu da je u tom olujnom vremenu, koje je pomelo mnoge, našao snage i postojanosti da sačuva orijentaciju na znanosti i dade bitni doprinos našoj sociologiji.

Eugen Pusić